

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА ●

● NO.6 (3414) ●

● ЧАЦВЕР, 12 ЛЮТАГА, 2015

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Блізкія сугуччы
Пабачыла свет кніга
“Стагоддзе на знаёмства”
— аб прыгожым
пісьменстве з Кітая
Стар. 2

Духоўная спадчына
Залесся
Новыя звесткі пра тэксты
да паланэза і пра Леанарда
Ходзьку, сакратара Міхала
Клеафаса Агінскага Стар. 3

Прыйдзе свята ў хату
Дружнаю творчаю талакою
зроблены “Народны
каляндар часопіса “Вясёлка”
— карысная рэч і для дзяцей,
і для дарослых Стар. 4

ГОНАР І СЛАВА

Вялікія скарбы маем

У Нацыянальнай бібліятэцы прэзентавалася ўнікальная кніга

Лявон Целеш

Кніга “Францыск Скарына на мовах народаў свету” толькі нядаўна пабачыла свет у Выдавецкім доме “Звязда” — і ўсё тэраж, гаварылі на прэзентацыі, разышоўся. Упершыню наш асветнік, першадрукар Францыск Скарына “загаварыў” адразу на 64 мовах свету. Складальнік, ініцыятар выдання, яго ўкладальнік і аўтар пасляслоўя — вядомы пісьменнік і журналіст, дырэктар Выдавецкага дома “Звязда” Алесь Карлюкевіч. У цэнтры ўвагі аказалася прадмова Скарыны да кнігі “Юдзіф”, яе фрагмент і быў перакладзены на розныя мовы. Са старажытнабеларускай на сучасную беларускую мову пераклад зрабіў паэт Алесь Разанаў. Ён пачуў пасланне з далёкай эпохі Адраджэння ў сучаснасці такім: “Як звяры, \ што блукаюць у пушчы, \ ад нараджэння \ ведаюць сховы свае, \ як птушкі, \ што лётаюць у паветры, \ помняць \ гнёзды свае, \ як рыбы, \ што плаваюць у моры і ў рэках, \ чуюць \ віры свае \ і як пчолы \ бароняць вулі свае — \ гэтак і людзі! \ да месца, дзе нарадзіліся \ і ўгадаваны ў Бозе, \ вялікую ласку маюць”.

ёй прадстаўлены гравюры Ф. Скарыны, выявы тытульных лістоў яго выданняў. Дызайн кнігі распрацавалі Вячаслаў Паўлавец і Валеры Рагалевіч. Кніга пабачыла свет дзякуючы фінансавай падтрымцы Міністэрства інфармацыі.

На прэзентацыю выдання сабраліся пісьменнікі, навукоўцы, мастакі, дзеячы культуры, педагогі, студэнты. Намеснік дырэктара Выдавецкага дома “Звязда” Алена Стэльмах распавяла пра работу над кнігай. Пра значнасць, адметнасць праекта, велічнасць асобы Асветніка гаварылі прафесары Адам

Мальдзіс ды Іван Саверчанка, а таксама Алесь Суша, пісьменнікі Алесь Разанаў, Навум Гальпяровіч.

Цікавая дэталі: перад пачаткам прэзентацыі жыхар Дзяржыншчыны, малдаванін Васіль Семанюк выявіў, што ў кнізе няма перакладу на малдаўскую мову. І тут жа, звязаўшыся з супрацоўнікамі пасольства Малдовы, зрабіў пераклад, нават агучыў яго

на прэзентацыі. На іншых мовах прадмову чыталі: паўкраінску — саветнік пасольства Украіны Марына Гуцала, па-сербску — выкладчыца Педуніверсітэта імя Максіма Танка Ганна Навумава, па-англійску — загадчыца аддзела што ты днёвіка “Літаратуры і мастацтва” Марына Вяслюха. Гучалі і казахская, і кітайская мовы. Удзельнікаў прэзентацыі радавалі

Як вядома, у 2017-м мы будзем адзначаць 500-годдзе беларускага кнігадрукавання. Да вялікай даты кніга будзе выдадзена на 100ці больш мовах. Гэта — нашае пасланне ўсім свету ад імя Першадрукара і Асветніка. Варта памятаць: менавіта беларусы былі першымі ў справе кнігадрукавання на землях усходніх славян. І сёння важна аглядзець, ацаніць, падняць на новую вышы-

КАНСТАНЦІН ДРОБАУ

Кнігазнаўца Алесь Суша з новым выданнем

сваім мастацтвам танцоўры з 1-й мінскай дзіцячай харэаграфічнай школы: у прыгожых строях пад старадаўнюю музыку танчылі паланэзы.

ню, па-новаму асэнсавалі усё каштоўнае, здабытае як волатам эпохі Адраджэння Францыскам Скарынай, так і іншымі вядомымі беларускімі асветнікамі.

ВЕСТКІ

Тое, што яднае

Міністэрства культуры Беларусі прапануе год 2016-ы аб’явіць годам культуры

Пра тое паведаміў на калегіі Міністэрства культуры, калі падводзіліся вынікі работы за мінулы год, кіраўнік ведамства Барыс Святлоў. Паводле яго слоў, час патрабуе высокай адказнасці, самаадданы, дзелавой актыўнасці і разліку на ўласныя рэсурсы і магчымасці. Міністр акрэсліў задачы, над якімі ўсім работнікам галіны давядзецца працаваць сёлета. У першую чаргу будзе весціся работа па распрацоўцы і прыняцці дзяржпраграмы “Культура 2020”. Прадоўжыцца суправажэнне праекта Кодэкса аб культуры: сёлета плануецца завяршыць работу над ім. Будзе ўдасканалвацца нарматыўна-прававая база — з улікам патрабаў практыкаў. Міністр звярнуў увагу на такую важную пазіцыю, як эканоміка культуры, аптымізацыя расходавання сродкаў у гэтай галіне: трэба больш актыўна нарошчваць пазабюджэтныя даходы арганізацый, аб’ёмы спонсарскай дапамогі. Слова “аптымізацыя” па-ранейшаму актуальнае і ў дачыненні да кадраў.

Пра розныя кірункі працы ішла гаворка на калегіі. У прыватнасці, абмяркоўвалі, як рэалізуюцца дзяржпраграмы “Замкі Беларусі” і “Культура Беларусі” Адзначалася: летась па першай рэстаўрацыйнай работы вяліся на 19 аб’ектах, па другой — на 16-ці. Барыс Святлоў таксама сказаў: летась прадстаўлены справаздачы ў органы ЮНЕСКА па пытаннях аховы матэрыяльнай і нематэрыяльнай спадчыны. Аптымізаваны пералік беларускіх аб’ектаў ў папярэднім спісе і ўжо складзены план, каб рыхтаваць дасье для іх уключэння ў Спіс сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. У прыватнасці, рыхтуюцца матэрыялы для ўключэння Мсціслава і Пастаў у міжнародны праект па развіцці культурных стратэгіі гістарычных гарадоў Савета Еўропы.

УВАГА: КОНКУРС!

Проста цуды, проста казка

Іван Ждановіч

Супляменнікі з Эстоніі прапануюць паглядзець на Бацькаўшчыну пад новым ракурсам

Нядаўна чытаў у разумнай кнізе: усё, што здараецца з намі, чалавек прыцягвае да сябе, як ні дзіўна, сам... Нібы магніт жалеза. Нешта дрэннае прыцягваецца, калі ўнутры маем недасканаласць. Пераадольваем цяж-

касці — і становімся лепшымі. А калі сам імнешся жыць у дабраці, паварочваешся да свету лепшым сваім бокам, “белым і пушыстым”, то рана ці позна тое ж атрымаеш і ў адказ. Пра тую дзівосную, і ў той жа час вывераную мудрымі людзьмі заканамернасць успомнілася, калі нядаўна ў рэдакцыю прыйшло пісьмо ад нашай зямлячкі з Эстоніі, настаўніцы Ніны Пээрна. “Наша таварыства Беларуска-эстонскага культурнага цэнтру вучобы і развіцця

EVA-Studiorum і праект “Школы-пабрацімы” ў красавіку 2015-га будзе адзначаць сваё дзесяцігоддзе, — піша супляменніца. — Да падзеі плануем розныя мерапрыемствы. Адно з іх — Міжнародная выстава-конкурс дзіцячых малюнкаў “Казачная Беларусь” — паводле беларускіх казак. Адпраўляю вам Палажэнне аб конкурсе: можа, некаму з іншых суполак будзе цікавым такі наш досвед”.

Дзякуй за цікавую творчую

ідэю, спадарыня Ніна! Спадзяюся, да “казачнай” задумы прыцягнуцца — сваім лепшым творчым бокам — юныя казачнікі і мастакі з Эстоніі ды іншых краін. А Беларусь, у сваю чаргу, павернецца да іх — як чароўная хатка на курыных лапках — сваёй казачнасцю, мудрасцю, прыгажосцю. Карацей, як гукнеш — так і адклікнецца... У працяг ідэі можна прапанаваць і такія “павароты” для творчага самавыяўлення дарослых: “Беларусь

паэтычная”, “Беларусь турыстычная”, “Беларускі ручнік”, “Беларуская песня”... Ну а з казкамі, з дзіцячай аўдыторыяй — гэта, варта прызнаць, вельмі здорава. → **Стар. 2**

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

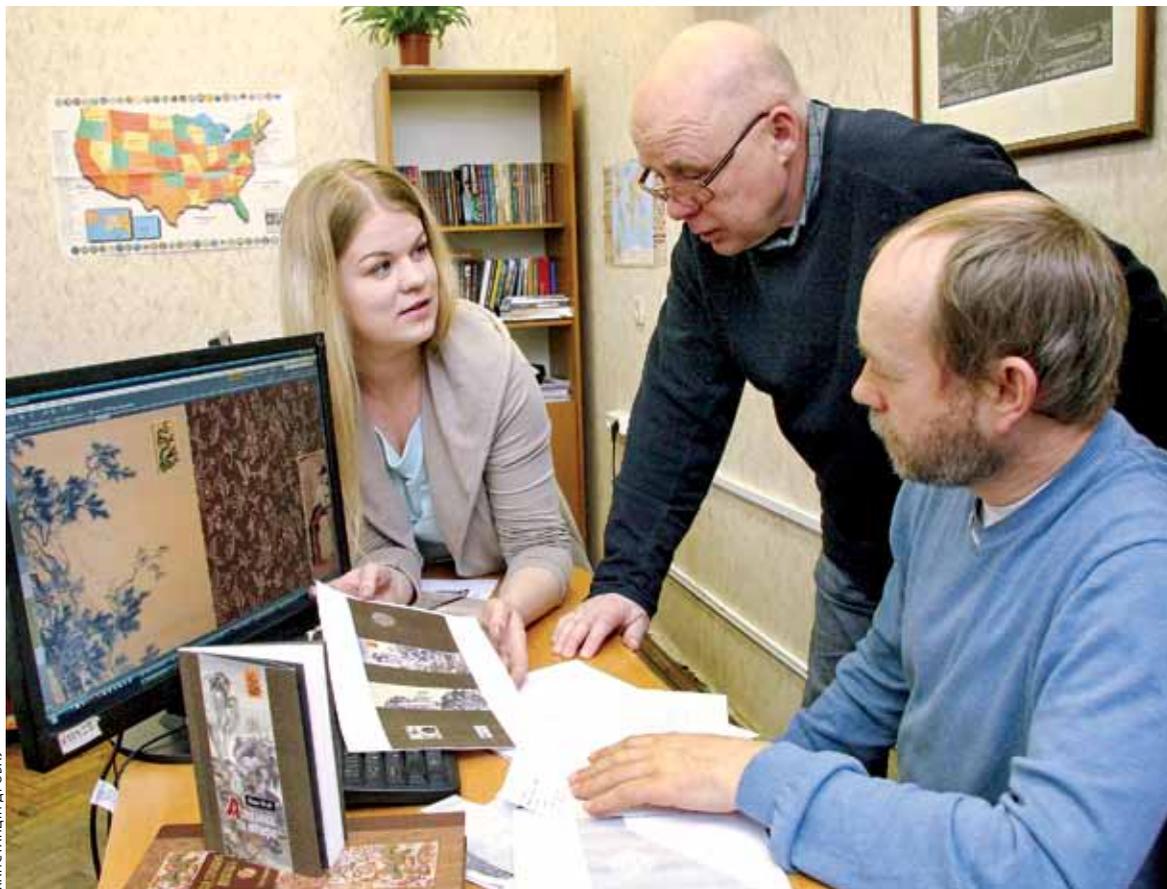
Блізкія сугуччы

Пабачыла свет кніга “Стагоддзе на знаёмства” — аб прыгожым пісьменстве з Кітая

Алесь Карлюкевіч

Кніга, што выйшла ў Выдавецкім доме “Звязда” — свайго роду падсумаванне таго, як прадстаўлялася кітайская літаратура на беларускай мове ў мінулыя сто гадоў. Таму і названы зборнік паэзіі і прозы мастакоў слова з Паднябеснай: “Стагоддзе на знаёмства”. Укладальнік выдання — вядомы пісьменнік Алесь Бадак.

Кітайскае прыгожае пісьменства завітала ў Беларусь на беларускай мове на пачатку XX стагоддзя. Пераклад твораў “Дао з гор Лао” і “Гульня мячом у падводным царстве” (са старажытнакітайскай кнігі Лу Сінліна “Тысяча апавяданняў”) друкавала газета “Наша Ніва” ў 1910 годзе. Пераклады рабіў Васіль Аляксееў. Ён жа з часам выявіў сябе яркай, шматаблічнай асобай у расійскім усходазнаўстве. Дарэчы, у 1910-м 29-гадовы даследчык стварыў першую ў сусветным кітаязнаўстве працу па эксперыментальнай фанетыцы, якая стала вынікам вывучэння ім гукаў пекінскага дыялекта. Тады ж В. Аляксееў пачаў вывучаць кітайскія народныя карціны няньхуа. Сярод першых перакладчыкаў кітайскай паэзіі на нашу мову — паэт Уладзімір Дубоўка. Выпускнік маскоўскага Літаратурна-мастацкага інстытута імя Валерыя Брусава, ён “загарэўся” Усходам. Адкрыццё кітайскай літаратуры, знаёмства з іерогліфамі, адметным пісьмом станаўлілася модай у колах інтэлігентнай літаратурнай, мастацкай моладзі. Першыя публікацыі У. Дубоўкі як перакладчыка адносяцца да 1922 года. У 30-м яго арыштвалі, пазбавілі магчымасцяў займацца любімай справай. Праз доўгія гады паэт вярнуўся ў літаратуру. У 1959 годзе ў 10-м нумары часопіса “Польмя” былі яго пераклады вершаў класіка кітайскай паэзіі Ду Фу. А нядаўна як прыклад высокага паэтычнага пераўвасаблення яны выйшлі ў анталогіі лепшых паэтычных перакладаў на беларускую мову “Галасы з-за небасхілу”. Там жа прадстаўлены і іншыя пераклады

Над кітайскай серыяй кніг працуюць Вольга Аляксеева, мастакі Анатоль Званароў і Вячаслаў Паўлавец

паэзіі Ду Фу, у прыватнасці, зробленыя Янкам Сіпаковым. Сярод перакладчыкаў Ду Фу быў і Рыгор Барадулін.

Але вернемся ў мінулае... Усплеск цікавасці беларусаў да літаратуры Кітая, безумоўна, звязаны з утварэннем Кітайскай Народнай Рэспублікі ў 1949 годзе. Беларускае прыгожае пісьменства, як і творцы іншых народаў СССР, стала надзвычай уважлівым да кітайскай нацыянальнай літаратуры. У 1953-м дзякуючы перакладчыцы Ганне Сапрыка выйшла кніга “Апавяданні кітайскіх пісьменнікаў”. Яшчэ праз два гады — кніга “Апавяданні” (перакладчык Леў Салавей) пачынальніка сучаснай кітайскай літаратуры Лу Сіня. У 1954-59 гадах у Мінску выдаюцца “Выбранае” Чжао Шулі, раманы Мао Дуня “Перад святаннем”, Чжоу Лібо “Ураган”, Дзін Ліна “Сонца над ракой Сангань”. Асобнымі кнігамі выйшаў шэраг народных казак. Юныя чытачы Беларусі знаёмяцца з жыццём кітайскіх падлеткаў па аповесцях “Баявы загад” Ло Даня, “Дзесяць маленькіх сяброў” Сань-Шан-Фая, “Пісьмо з пёўневымі пёрамі” Хуашаня і іншых. Перакладчыкі — Васіль Вітка, Лідзія Арабей, Янка Брыль, Янка Казека, Алесь Якімовіч, Сяргей Міхальчук, Паўлюк Прануза...

Шмат хто з беларускіх паэтаў пачынае актыўна перакладаць

кітайскую паэзію: народны паэт Беларусі Максім Танк, Мікола Аўрамчык, Сяргей Дзяргай, Анэля Тулушава... Праз гады да іх далучаюцца Рыгор Барадулін, Мікола Мятліцкі, Навум Гальпяровіч, Таццяна Сівец, Рагнед Малахоўскі, Ігар Бабкоў, Андрэй Хадановіч, Вольга Галеева, Алена Раманоўская... Найперш іх цікавіць класічная кітайская паэзія. Скажам, Рыгор Барадулін у кнізе “Гуканне паэзіі з Усходу” вылучае свае зацікаўлены творчасцю Ван Вэя, Лі Бая, Ду Фу. Толькі з сусвету Ван Вэя беларускі класік прывёў, прыцягнуў у нашу мастацкую прастору 17 вершаў. Да перакладаў Лі Бая спрычыніецца Ігар Бабкоў. Філософ па адукацыі, ён асабліва натхнёна і пранікліва ўгледзеўся ў свет паэта.

У пэўнай ступені этапнай па дарозе кітайскай паэзіі ў наш дом становіцца кніга “Пад крыламі Дракона: сто паэтаў Кітая”. Усе пераклады належаць Міколу Мятліцкаму, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі. Гэта не можа не ўражваць. Ведаю, што Мікола Мятліцкі і цяпер займаецца перакладамі кітайскай паэзіі. Праца майстра высока ацэнена: за кнігу перакладаў “Пад крыламі Дракона” ён ушанаваны спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Беларусі за 2013 год.

Кніга, якая цяпер прыходзіць да чытача, — нібы рэтраспектыва знаёмства з тым, што здзейснена ў

гэтым кірунку. Сімвалічная і назва: “Стагоддзе на знаёмства”. Як вядома, у кітайскай літаратуры даўнія карані. Першыя літаратурныя памятки адносяцца да XI-VI стагоддзяў да нашай эры: “Кніга песень” (“Шьцзін”). Вершы і паэмы першага вядомага паэта Цюй Юаня адносяцца да 340-278 гадоў да н.э. Вобраз Цюй Юаня — сімвал патрыятызму ў кітайскай культуры. Гэты творца стварыў стыль Сао — ён адрозніваецца ўвядзеннем пераменнай даўжыні радкоў, што надае вершу рытмічную разнастайнасць. Дзень гібелі Цюй Юаня (а ён закончыў жыццё рытуальным самагубствам у возеры) лічыцца і сёння “Днём драконавых лодак”.

Паэзія з даўніны прадаўжае хваляваць чытача, і не толькі ў Кітаі. Вершам менавіта Цюй Юаня пачынае аўтарскую анталогію “Пад крыламі Дракона...” Мікола Мятліцкі. Будзе, спадзяюся, і далейшае знаёмства з кітайскай літаратурай у Беларусі.

“Стагоддзе на знаёмства” — толькі частка кнігавыдавецкай працы “Звязды” па прадстаўленні кітайскай мастацкай літаратуры, публіцыстыкі на беларускай і рускай мовах. Выйшаў з друку і зборнік нарысаў кітайскіх журналістаў, палітолагаў “Беларусь вачыма кітайцаў”. Працавалі над ім выдаўцы разам з Рэспубліканскім інстытутам кітаязнаўства імя Канфуцыя Беларускага дзяржуніверсітэта.

АСОБЫ

У народа варта павучыцца

Іван Іванаў

Пачаўшы даследаваць помнікі народнага дойлідства, ураджэнец вёскі Кузьмічы Дзятлаўскага раёна Аляксандр Лакотка з часам стаў доктарам архітэктуры, доктарам гістарычных навук, прафесарам і акадэмікам

Пра тое, якія таленавітыя дойліды жывуць на Беларусі, могуць расказаць велічныя храмы, замкі, палацы. Вытанчаную прыгажосць, гармонію, якія часам нараджаюцца ў “геніяльнай простасці”, можна пабачыць і “Пад стрэхамі прашчурраў” — так называлася, у прыватнасці, адна з цікавых кніжак даследчыка Аляксандра Лакоткі, прысвечаных народнай архітэктуры. Помніцца, як цікава, дасведчана праводзіў вучоны свае экскурсіі, калі працаваў яшчэ ў беларускім скансэне — так яшчэ называюць Музей народнай архітэктуры і побыту, размешчаны непадалёк ад рэчкі Пічцы ў мінскім прадмесці, пры вёсках Азярцо і Строчыца. А свой 60-гадовы юбілей руплівец нядаўна адзначыў на адказнай пасадзе дырэктара Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

З нагоды юбілею ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі было ўрачыстае пасяджэнне, прайшла прэзентацыя кніжнай выставы “Архітэктурны партрэт краіны ў гістарычна-культурным падарожжы “Адкрываючы Беларусь”. Юбіляра віншавалі кіраўнікі Акадэміі, прадстаўнікі Міністэрства культуры, шэрагу вышэйшых навучальных устаноў, яго калегі з інстытутаў акадэмічнага АДДзялення гуманітарных навук і мастацтваў, акадэмікі, архітэктары, мастацтвазнаўцы. Падкрэслівалі: Аляксандр Лакотка — буйны вучоны-мастацтвазнаўца, ён глыбока даследуе гісторыю архітэктуры і народнага дойлідства, шмат робіць для аховы гістарычна-культурнай спадчыны і развіцця на яе аснове турыстычных рэкрэацыйных зон. Больш за 270 навуковых прац на яго рахунку, у тым ліку 30 манаграфій. За падрыхтоўку шматтомнай працы “Беларусь” вучоны ў складзе аўтарскага калектыву ўшанаваны прэміяй Прэзідэнта Беларусі “За духоўнае адраджэнне” (2008), ён таксама лаўрэат прэміі Нацыянальнай акадэміі навук за манаграфію “Нацыянальныя рысы беларускай архітэктуры” (1999) і за цыкл прац па развіцці турызму ў Беларусі (2011).

УВАГА: КОНКУРС!

Проста цуды, проста казка

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

У палажэнні пра конкурс гаворыцца, што падтрымліваюць яго Пасольства Беларусі ў Эстоніі, валасное праўленне Харку, Беларускі цэнтр вучобы і развіцця EVA-Studioium, а таксама Фонд інтэграцыі і міграцыі “Нашы людзі” (MISA) ды Талінская Мастацкая школа (Tallinna Kunstikool). Сярод медэапартнёраў значыцца і наша газета. Арганізатары хочучь “раскрываць творчы патэнцыял школьнікаў пры дапамозе

беларускага фальклору, казак”. Натуральна, скіруецца ўвага дзяцей на нашы казачныя багатствы, будуць выяўлены і заахвачаны таленты. Дарэчы, беларускіх казак шмат на сайце kazki.by

Мяркуюцца, што ў конкурсе паўдзельнічаюць дзеці з розных краін, а іх малючкі потым спатрэбяцца пры выданні зборніка беларускіх казак. Будзе зроблена і перасоўная мастацкая выстава. Намінаць такія: “Вобразы герояў

беларускіх народных казак пра жыццё”, “Беларускія чарадзейныя казкі”, “Беларускія побытавыя казкі”. Прымаюцца на конкурс работы ў любых графічных тэхніках, фармат — ад А4 да А1. Паўдзельнічаць могуць юныя таленты ад 5 да 18 гадоў уключна, пераможцы рашэннем журы вызначацца ў чатырох узроставых групках. Дыпломы, граматы — лепшым, а падзячныя пісьмы атрымаюць усе ўдзельнікі конкурсу. Дэталі можна ўдакладніць у арганізатараў — іх сайт

evastudiorum.com, электронны адрас: niina@evastudiorum.com А галоўны каардынатар праекта — Ніна Пээрна. Нагадаем, працы на конкурс прымаюцца да 20 сакавіка, яго вынікі будуць падведзены ў красавіку.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Духоўная спадчына Залесся

Новыя звесткі пра тэксты да паланэза “Развітанне з Радзімай” і пра Леанарда Ходзьку, сакратара Міхала Клеафаса Агінскага, ёсць у выданнях, якія падрыхтавала Таццяна Кляшчонак

Адам Мальдзіс

У сувенірным кіёску вёскі Залессе не меншым поспехам, чым рускамоўны “Календарь-биография Михала Клеафаса Огинского” на 2015 год (яго мы аглядалі ў папярэднім нумары газеты) карыстаецца і макрабрасура “Так спяваюць “Паланэз Агінскага” ў Беларусі, Літве, Польшчы...” Побач з нотамі знакамітага паланэза там змешчаны сем вершаваных да яго тэкстаў.

У беларускай і польскай прадмовах да брашуры аўтарка, “даследчыца жыцця і творчасці М. -К. Агінскага” (так характарызуе сябе ў подпісе сама Таццяна Кляшчонак), сцвярджае: музычную спадчыну Міхала Клеафаса складаюць “каля 20 рамансаў і 29 твораў для фартэпіяна (яго патрыятычныя песні, напісаныя для паўстанцаў, большай часткай прапалі або засталіся безыменнымі, а оперу “Банарт у Каіры”, напісаную з палітычнай нагоды, сам кампазітар лічыў слабай). Сярод іх — вальсы, маршы, 3 мазуркі, менуэт, галоп і 24 паланэзы”.

Легендарную славу ва ўсёй Еўропе, працягвае аўтар прадмовы, Агінскаму прынёс паланэз ля-мінор, якому пазней надалі назву “Развітанне з Радзімай”. У розны час і ў розных краінах ды на розных мовах з’явіліся да яго вершаваныя тэксты. Жыхары вёскі Залессе, ля якой знаходзіўся маёнтак Агінскага, “маюць уласны тэкст, складзены невідомым мясцовым паэтам” (звернем увагу на апошнія словы!). Ансамбль “Песняры” спявае “Паланэз Агінскага” па-руску і па-польску на словы кіраўніка Вячаслава Шарапава. “Беларускі варыянт песні на словы Сяргея Сокалава-Воюша ў канцы 90-х гадоў мінулага стагоддзя прымаў удзел у конкурсе на ролю беларускага дзяржаўнага гімна, заняўшы ў выніку 5-е месца”. З калекцыі, сабранай аўтаркай і дырэктаркай Сядзібы-музея Агінскага ў Залесці Людмілай Градзіцкай, у выданне ўключаны “Гузаўскі варыянт “Паланэза Агінскага” на польскія словы Г.Шымульскай, а таксама “Рэтаўскі варыянт” на літоўскія і рускія “народныя словы”, дасланыя з Літвы ў Залессе (1998) краязнаўцам Элеанорай Равіцкей.

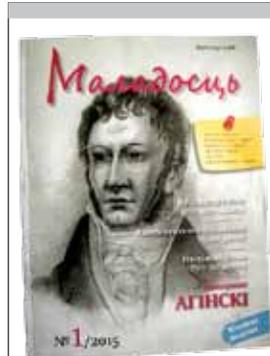
Дык які ж з варыянтаў варта выконваць перад турыстамі ў прывабнай залескай зале, якая віднеецца ў макрабрасуры на адным са здымкаў? Заахвачаны словамі Таццяны Кляшчонак: “Збіранне працягваецца, запрашаем паважаных аматараў “Паланэза Агінскага” таксама далучыцца да яго”, я прапаную тут адметны падыход. Па-мойму, Гузаўскі варыянт выключнаецца адразу: у тэксце не ўлічана тая акалічнасць, што Агінскі хоць нарадзіўся ў Польшчы, але пісаўся паланэз у тагачаснай “Літве”, а цяперашняй Беларусі. Таму Г. Шымульскай і сцвярджае: “Polski kraj, rodzinny kraj, / Ojczyznie ziemi slyszę śpiew / Mazurskich strzech, kujawskich starych chat...” Лепш такое спяваць “на Мазурах” ці “на Куявах”, каля Варшавы, а не на Сморгоншчыне. Адпадаюць і два тэксты Рэтаўскага варыянта, бо двухпавярховы палац у Рэтаве (ён відаць

на здымку ў Брашуры), у адрозненне ад аднапавярховага ў Залесці, дзе пісаўся паланэз ля-мінор, належаў не самому Міхалу Клеафасу, а яго сыну Ірэнэушу і ўнуку Багдану. Значыць, “gimtas kraštas” і “край родной” яшчэ могуць падыходзіць да этнічна літоўскіх зямель, але не да беларускіх. А тэксты Вячаслава Шарапава не варта выкарыстання, на мой погляд, па іншых, мастацкіх вартасцях.

Які ж выхад у такой сітуацыі? Падаецца мне, у аднаўленні на рукапісе “народнага” тэксту “невядомага мясцовага паэта”. Па ўсім відаць, гэта крыху скажоны тэкст... Уладзіміра Караткевіча. Памятаецца, жывучы ў 70-х гадах па суседстве са мной, ён не раз прыходзіў да нас параіцца: якім павінен быць слоўны змест для паланэза, заказанага яму смаргонскімі самадзейнікамі. З таго часу засталіся ў маёй памяці радкі сённяшняга класіка, якраз змешчаныя і ў брашуры: “Загарацца ў небе зоры” ці “У дубровы прыляці ты, / Што збраліся з Вяллію”. Праўда, у надрукаваным тэксце сустракаюцца і недарэчныя па рытміцы паўторы тыпу “Не сумуй

Помнік Міхалу Клеафасу Агінскаму ў Маладзечне (2001). Скульптар Валяр’ян Янушкевіч

Партрэт Міхала Клеафаса Агінскага на вокладцы часопіса “Маладосць”. Мастак Антон Ільін

Яшчэ адна важная вестка, звязаная з юнескаўскім юбілеем: выйшаў першы сёлетні нумар часопіса “Маладосць”, цалкам прысвечаны Міхалу Клеафасу Агінскаму. Таццяна Кляшчонак публікуе там свой пераклад паэмы Аляксандра Ходзькі “Залессе”, іншыя матэрыялы. Пры пасрэдніцтве Адама Мальдзіса там упершыню друкуецца і знойдзены ў Вільнюсе вялікі ліст кампазітара да яго сына Ірэнэуша з нагоды паступлення таго на вучобу ў адзін з універсітэтаў Італіі. Гэта — страсны заклік вучыцца і адначасова заставацца высокамаральным чалавекам. Варта яшчэ дадаць, што выдавецтва “Чатыры чвэрці” сёлета яшчэ плануе выдаць чатыры кнігі “Мемуараў” Агінскага ў рускім і, магчыма, беларускім перакладах. Другі з іх належыць пяру Таццяны Кляшчонак.

Адноўленая сядзіба князёў Агінскіх у Залесці

такой, такой парою” ці іншыя ляпусы... Таму, здаецца мне, даследчыцам трэба з Залесся паехаць у Сморгонь і зрабіць там усё, каб адшукаць і дакладна ўзнавіць караткевічаўскі арыгінал.

Не абыду ўвагай і трэцюю сувенірную макрабрасуру Таццяны Кляшчонак “Залескі сакратар Леанард Ходзька”. Мне гэтае выданне здалася мінімаграфіяй, прысвечанай віднаму мастаку, вучню славацкага віленчука Яна Рустэма, і актыўнаму беларускаму і французкаму грамадскаму дзеячу. Ааналіз яго жыццёвага і творчага шляху аўтарка распачынае з выказвання, узятага з прадмовы Леанарда Ходзькі да польскай паэмы Аляксандра Ходзькі “Залессе”. Цытата ж узята з першага тома рэдагаванага Л. Ходзькам французскага альманаха “La Pologne historique, litteraire, monumentale et pittoresque” (Парыж, 1836): “З васьмі гадоў (1819 — 1826), якія правёў я побач з Агінскім, трыбылі пражыты ў Залесці. Гэтыя ўспаміны — як мелодыі, якія мы чулі ў дзяцінстве, на якіх з задавальненнем спыняюцца, якія ўспамінаюць з асалодаю. Як сакратар Агінскага я суправаджаў яго ва ўсіх апошніх паездках. Пазней нас раз’ядналі палітычныя абставіны, нашы меркаванні, карацей кажучы — нашы погляды на вырашэнне

польскага пытаньня. Але мая юнацкая прыязнь назаўсёды пакінула яго ў маім юнацкім сэрцы”. І далей ідзе аргументаванае разважанне, што ў часы Агінскага і Ходзькі словы “Літва” і “Польшча” азначалі тэрытарыяльна зусім іншую геаграфічную прастору, чым цяпер. Яны абодва тады выкарыстоўваліся і ў дачыненні да тэрыторыі, населеных беларусамі.

Навацкі макрабрасуры Таццяны Кляшчонак заключаюцца ў тым, што яна ўпершыню ў беларускім друку грунтоўна, абпіраючыся на старыя энцыклапедычныя і новыя краязнаўчыя крыніцы, разгледзела разгалінаванае генеалагічнае дрэва Ходзькаў герба “Касцеша”.

Сам Леанард нарадзіўся ў 1800 годзе каля Маладзечна, у неіснуючым сёння Аборку. Калі хлопчыку споўнілася 10 гадоў, яго аддалі на вучобу ў Барунскі базільянскі калегіум, што ў Ашмянскім павеце. Па ўзроўні навучання ён пераўзыходзіў тагачасныя шведскія ўстановы. Штогод там вучылася да 200 юнакоў са шляхецкай эліты. Вяўленныя ў рукапісных адзеле бібліятэкі Вільнюскага ўніверсітэта штомесячныя рапартаў гувернёраў Барунскай школы дазволілі Т. Кляшчонак назваць прозвішчы яе выдатных выпускнікоў. Побач з вядомымі раней постацямі польскага празаіка

Ігнація Ходзькі, паэта і дыпламата Аляксандра Ходзькі, паэта Антонія Эдварда Адынца і перакладчыка Юльяна Корсака ўзніклі з забыцця новыя прозвішчы і асобы нашых суйчыннікаў: “Гэта і Антоні Вырвіч, прафесар матэматыкі Віленскага ўніверсітэта, Антон Камінскі, аўтар працаасновах геаграфіі і матэматыкі, Вінцэнт Карчэўскі, ад’юнт прафесара астраноміі Віленскага ўніверсітэта, губернатар польскіх гарадоў Плючка і Любліна Станіслаў Мацкевіч і іншыя”. Кожны год 29 чэрвеня, пасля публічнага экзамена, у Барунах адбывалася тэатральнае прадстаўленне, для якога вучні звычайна выбіралі “біблейскія або класічныя тэмы”.

Пасля Барунаў Л. Ходзька вучыўся ў Маладзечне, дзе пазнаёміўся з Тамашом Занам, а ў 1816-17 гадах — на юрфаку Віленскага ўніверсітэта, дзе разам з Адамам Міцкевічам увайшоў у напалеонаўскае таварыства філарэтаў. Стаўшы сакратаром Агінскага, ён прыводзіў у парадак яго “аб’ёмны архіў з дзённікамі і карэспандэнцыяй”, рыхтаваў да друку яго “палітычныя мемуары”. А праз некалькі гадоў, апынуўшыся “пасля чатырох гадоў прабывання ў Прусіі, Італіі, Бельгіі, Галандыі, Англіі, ён з 1826 года стала пасяліўся ў Парыжы і распачаў выдавецкую і літаратурную дзейнасць”.

Сярод першых яго выданняў былі якраз французскамоўныя “Мемуары” Агінскага. Дзякуючы Ходзьку выйшлі творы Адама Міцкевіча (1828) ды Ігнація Красіцкага (1830).

Яшчэ дзвемісячні ў даследаванні Т. Кляшчонак прыцягнулі ўвагу. Аказваецца, у часопісе “Grand dictionnaire universel” (“Вялікі ўніверсальны слоўнік”) Л. Ходзька апублікаваў звыш 300 (!) артыкулаў пра сваіх заслужаных землякоў. Вось дзе можна знайсці багаты матэрыял для новых энцыклапедычных даведнікаў! А яшчэ — у польскіх музеі і архіве ў швейцарскім горадзе Раперсвіль, куды Алімпія з Маляшэўскіх, удава Л. Ходзькі, перадала рукапісы і памятныя рэчы пасля яго смерці. То трэба шукаць!

Усё сказанае вышэй дае падставы, каб уключыць асобу Леанарда Ходзькі ў энцыклапедычны даведнік “Беларусы і ўраджэнцы Беларусі ў краінах далёкага замежжа”, які рыхтаецца да друку Цэнтрам камплектавання і вывучэння дакументальнай спадчыны беларускага замежжа, створаным летась у Беларускім дзяржаўным-музеі літаратуры і мастацтва (БДАМЛІМ).

Асноўныя ўрачыстасці з нагоды 250-годдзя адбудуцца ў Беларусі і свеце бліжэй да лета і восні: Міхал Клеафас Агінскі нарадзіўся 25 верасня 1765 года.

ДОБРАЯ СПРАВА

Прыйдзе свята ў хату

Дружнаю творчаю талакою зроблены “Народны каляндар часопіса “Вясёлка” — карысная рэч і для дзяцей, і для дарослых

Іван Ждановіч

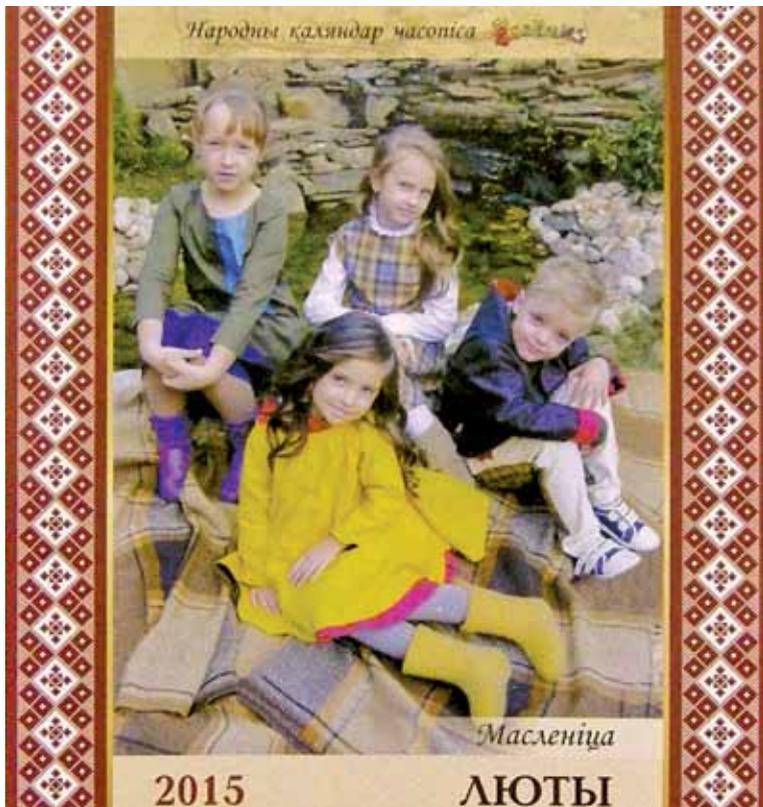
Вядомы пісьменнік, галоўны рэдактар часопіса “Вясёлка” Уладзімір Ліпскі падарыў нашай рэдакцыі цудоўны каляндар “Свята ў хату”. Ён жа, прызнаўся, і завадатар у справе. “Спачатку з’явілася ідэя: даць дзецям у прыгожай, даступнай форме веды пра беларускія народныя святы і закладзеную ў іх народную мудрасць, — расказаў Уладзімір Сцяпанавіч. — Каб яны не проста “недзе трохі чулі”, якія святы ёсць у беларусаў — а душою ўсё прачулі, іх духам пранікліся, пры дапамозе дарослых зразумелі і сутнасць абрадавых дзей, і глыбінны сэнс святаў. І каб прадоўжылі прадаўнія традыцыі продкаў у сваім жыцці, а потым перадалі іх і дзецям, унукам”.

Варта нагадаць, што слова свята не выпадкова аднакарэннае са словамі сваты, свясчэнны. Гэта значыць: у іх ёсць высокі і глыбокі сэнс, і таму іх варта не проста ведаць, але і вывучаць, шанаваць, прадаўжаць.

Дзеля таго і сабраў Уладзімір Ліпскі талаку аднадумцаў — каб прыгожа ўвасобіць ідэю.

Пісьменніца Раіса Баравікова ўзялася пісаць тэксты. Яны змешчаны на адваротных баках лістоў календара. Творы арыгінальныя, напісаны ў форме невялічкіх казак, жыццёвых гісторый — бо календаром будуць карыстацца і дзеці. У першым тэксце з’яўляецца казачны вобраз: Шчадрэц. Ёсць таксама Зелянец — як казачная, міфалагічная істота. Жыве ў казках календара пад назвай “Свята ў хату” і Жыцень. Тэксты летась друкаваліся ўжо ў часопісе “Вясёлка” цэлы год, і вось — такі прыгожы фініш праекта.

Аднадумец Уладзіміра Ліпскага і Анастасія Радзікевіч, яго намесніца. “Яна прадумвала: якія можна зрабіць ілюстрацыі — а гэта, паглядзіце, арыгінальныя па пастаноўцы, дызайне фотаздымкі, — гартвае календар Уладзімір Сцяпанавіч. — Паколькі праект рабіўся ў “Вясёлцы”, і адрасаваны ў першую чаргу хлопчыкам і

дзяўчынкам, то лагічна, што дзеці і былі дзейнымі асобамі ў інтэр’ерах вясковай хаты, на ўлонні прыроды. Ладзіліся экспедыцыі творчых груп у Азярцо, у Музей народнай архітэктуры і побыту. А перад тым па Беларусі шукалі-падбіралі цікавыя строі, адпаведныя пары года і святочнай нагодзе. На кожнае свята ставіўся міні-спектакль, дзеці ўжываліся ў вобразы. Тамумы і пішам, што Анастасія Віктараўна — аўтар праекта”.

Фотаздымкі зрабіў Дзмітрай Сапсай, над праектам таксама працавала дызайнер Ванда Жалудкова.

Каляндар (фрагмент яго на здымку) вялікі: паўметра ў вышыню! І прыгожы, як твор мастацтва. Дарэчы, кансультаваў яго стваральнікаў фалькларыст Іван Крук: падбраў пад кожную пару года адметны арнамент. Па іх бачна, якая багатая народная культура. Каляндар пабачыў свет на

кладам 1000 экзэмпляраў дзякуючы фінансавай падтрымцы аднадумцаў з “Беларусбанка”, як называе іх Уладзімір Ліпскі, і дзеці пад Новы год атрымалі каштоўны падарунак. “Ён прыдатны для кожнай сям’і, дзе ёсць дзеці, — лічыць Уладзімір Ліпскі. — І супляменнікам у замежжы такое мець таксама здорава. Хто ні зойдзе ў хату — пабачыць, якія ў нас прыгожыя дзеці і прыгожыя святы. Да календара мы выпусцілі ў нашай серыі “Бібліятэка “Вясёлкі”, якую робім сумесна з выдавецтвам “Адукацыя і выхаванне”, асобна і кніжку: з тымі ж здымкамі ды тэкстамі. Дарэчы, у серыі “БВ” вырашылі выдаць усё лепшае, што было ў часопісе за 57 гадоў. Склалі план на 100 кніжак, заключылі дамову з дырэктарам выдавецтва Мікалаем Супрановічам. Гэта, дарэчы, ужо 8-я кніжка ў серыі. І яна пакуль яшчэ ёсць у кнігарнях”.

ТРАДЫЦЫ

Грамаўніца, жонка Перуна

Рыгор Арэшка

Актывісты Маладзёжнага клуба “Крывічы” з Іркуцка падрыхтавалі да свята Грамніцы цэлую тэатралізаваную праграму

Творча асэнсоўваюць духоўную спадчыну свайго народа беларусы з Іркуцка. І гэты досвед выклікае цікавасць у Прыбайкаллі. Пра тое напісаў Алег Рудакоў з Маладзёжнага клуба “Крывічы”. У падрыхтаваным прэс-рэлізе гаворыцца, што на пачатку лютага ў Іркуцку адкрылася выстава “Беларуская хата” ў гаспадары “Дома рамёстваў”. І свята Грамніцы адзначалі нашы супляменнікі ў той жа дзень. “Крывічы” прадставілі цэлую праграму, прысвечаную абраду, што мае старажытныя карані.

Вы заўважалі: пасля студзенскіх маразоў выпадае рэзкае пацяпленне. Лічылася, што 2 лютага Зіма з Летам страчаюцца, таму беларусы і называюць свята: Стрэчанне. А назва Грамніцы, тлумачылі іркуцкія беларусы, звязана не са славянскім богам грома і маланак Перуном, а з ягонай жонкай Грамаўніцай, ці Грамніцай. “Паводле ўяўленняў беларусаў, гэта прыгожая добрая жанчына, галава якой упрыгожана спельмі каласамі, у руках — розная садавіна, — чытаем у прэс-рэлізе. — Лічыцца, што яна спрыяе сялянству, і менавіта ў яе яны просяць дажджу, калі ён патрэбен. Пярэн с Грамаўніцай, верылі продкі, кладуцца на зіму спаць, і Грамаўніца-Грамніца сярод зімы (“На Грамніцы — палавіна зімы”) прачынаецца ды ўглядаецца: ці не надта лютае Зіма? Продкі чакалі гэты момант, звязвалі з днём розныя прыкметы.

СТАН ДУШЫ

Батлейка — дзецям радасць

Іна Ганчаровіч

Фэст батлеечных і ляльных тэатраў “Нябёсы”: працяг абавязкова будзе

Наша газета паведамляла ўжо пра фэст, які ўпершыню прайшоў у дні святкавання праваслаўнага Раства Хрыстова Мінску, у Свята-Елісавецкім манастыры. Як узнікла сама ідэя? У пошуках адказу я прыйшла ў той манастыр. І даведалася: спосаб парадаваць у святочную пару і дзяцей, і дарослых знайшла актрыса, прыхаджанка манастырскага храма і сястраміласэрнасці Людміла. Яна працуе ў размешчаным там жа, у Навінках, псіханеўралагічным інтэрнаце, выкарыстоўвае ў няпростай справе свой тэатральны досвед і стварыла нават для таго тэатр-батлейку. Людміла лічыць: свята Раства прыносіць шмат радасці, якой усім нам варта дзяліцца — і тады святла, радасці ў свеце стане яшчэ больш. Вось і захацелася ёй сабраць аматараў батлейкі з усёй краіны: каб бліжэй усім пазнаёміцца, абмяняцца досведам, разам пабыць у атмасферы цяпла і дабраціны. Вядучым фэсту стаў муж Людмілы, акцёр Нацыянальнага акадэмічнага драмтэатра

імя Максіма Горкага Аляксандр Ждановіч. Дарэчы, ён вядомы самым юным тэлегледачам беларускай “Калыханкі” і як Маляванчы.

Апраўдаліся надзеі сястры Людмілы на радасную, светлую сустрэчу такіх, як і яна, энтузістаў, аднадумцаў. У конкурснай праграме першага рэспубліканскага Фэсту батлеечных і ляльных тэатраў “Нябёсы” паўдзельнічала 11 калектываў з розных месцаў краіны. Спектаклі былі для дзяцей, хвілін па 30, і прыходзілі як у зале нядзельнай школы, так і ў псіханеўралагічным інтэрнаце, якім апынуцца Свята-Елісавецкі манастыр. На фэсце былі розныя дзеі: ад пастановак “Цар Ірад” і “Про великое торжество Христа Бога Рождество” да чароўных казак “Марозка” і “Маленькі прынец”. “Кожнае выступленне было цікавым і вельмі шчырым, у кожным — свая адметнасць і характар, — расказвае Людміла. — Прыкладам, лідскі Тэатр-студыя “Вера. Надзея. Любоў”, створаны пры 16-й школе, батлеечныя выступленні суправаджаў вакальнымі нумарамі, а мінскі Тэатр “Дом Сонца” цешыў гледачоў жывой музыкай. Яркім нумарам фэсту стала выступленне актрысы

Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек Яны Агеенкі, якая знаёміла юных гледачоў з вясёлымі казачнымі персанажамі: гэта былі Пятрушка, Бураціна і іншыя”.

У перапынках паміж спектаклямі стваральнікі батлеек расказвалі пра свае тэатры, дзяліліся досведам і праводзілі творчыя майстар-класы: паказвалі, як рабіць лялькі і святочныя цацкі. “Духоўнік творчага гурта з Ліды, а гэта настояцель храма ў гонар іконы Прасвятой Багародзіцы “Усцарыца” протаіерэй Сяргій Шафарост, распаў, як стваралася лідская батлейка, — прадаўжае Людміла. — Спачатку ідэяй загарэўся сам айцец Сяргій: палічыў, што праз батлеечныя пастаноўкі лягчэй будзе несці хрысціянскія веды для малых. Урэшце ў 2004-м пад кіраўніцтвам педагога Таццяны Васілевіч была створана батлейка. Сёння там умеюць рабіць вельмі прыгожыя лялькі, прыдумалі цікавы і просты спосаб змены дэкарацыі пад час спектакляў: яны зроблены з паперы, перамотваюцца па прынцыпе фотастужкі”.

Закончыўся фэст падвядзеннем вынікаў, узнагароджаннем пераможцаў. Хацелі, гаворыць Людміла, абсыцца без журы, ды

На Батлеечным фэсце не абыхлося без добрага чараўніка

потым вырашылі: прафесіяналы і ацэняць зробленае, і дадуць парады ўдзельнікам. У журы, якое ўзначальваў айцец Сяргій (Сяргей Храпіцкі), протаіерэй Свята-Елісавецкага манастыра, былі актрыса Яна Агеенка, мастак па тэатральных касцюмах Таццяна Лісавенка, тэатразнаўца Кацярына Яроміна, Надзея Якаўлева і Надзея Бунцэвіч. Дыпламамі адзначаны: “За лепшае ўвасабленне тэмы” — Тэатр лялек “Дом Сонца” з Мінска, “За арыгінальнае рашэнне” — лідскі Тэатр-студыя “Вера. Надзея. Любоў”. Дыплом “За лепшае раскрыццё духоўна-маральнага зместу спектакля”, а таксама прыз глядацкіх сімпатый атрымаў Тэатр “Расінка”

— ён створаны пры 77-м дзіцячым садку Гродна.

Сястра Людміла лічыць: першы фэст удаўся, бо стаў не толькі пляцоўкай для зносін, але і святам дабраціны і любові. “Праз батлеечнае мастацтва мы змаглі зрабіць нашае жыццё крышку лепшым, бо немагчыма апісаць той дух радасці, веселасці і шчасця, які панавы на фэсце, — казала мая субяседніца. — Зрэшты, так і святкуюць спрадвечу дні Раства Хрыстова на Беларусі. Я спадзяюся, што з кожным годам наш фэст будзе пашырацца і вырасце да міжнароднага, а з часам, магчыма, стане адной з яркіх падзей у святочнай палітры Раства Хрыстова ў Мінску”.